

Ecotourism Development Opportunities And Sustainability Principles In Uzbekistan

Xudoberganov Qobuljon Mirzatolib ogli

Teacher of the Department of International
Tourism and Economics, Kokand University

Abstract

This article analyzes the opportunities for the development of ecotourism in Uzbekistan and the compatibility of the principles of sustainability. Ecotourism is of great importance not only as a means of ensuring environmental protection, but also as a means of increasing the income of the population living in rural areas, promoting cultural heritage and strengthening economic activity. The natural and geographical opportunities of Uzbekistan, including mountainous areas, desert landscapes, biosphere reserves and national parks, have great potential for ecotourism activities. The article covers the principles of sustainability - namely, ecological balance, rational use of resources, ensuring the participation of local communities and developing infrastructure on an environmentally friendly basis. The role of public policy, the private sector, and international experience in the development of ecotourism is also assessed, and proposals for promising areas are developed.

Keywords: ecotourism, sustainable development, natural resources, local communities, biosphere reserves, ecological balance, tourism infrastructure, rural tourism.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish imkoniyatlari va barqarorlik tamoyillarining o'zaro uyg'unligi tahlil qilinadi. Ekoturizm nafaqat ekologik muhofazani ta'minlash, balki qishloq hududlarida yashovchi aholi daromadini oshirish, madaniy merosni targ'ib qilish va iqtisodiy faollikni kuchaytirish vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonning tabiiy-geografik imkoniyatlari, jumladan, tog'li hududlar, cho'l landshaftlari, biosfer qo'riqxonalari va milliy bog'lar ekoturistik faoliyat uchun katta salohiyatga ega. Maqolada barqarorlik tamoyillari - ya'ni ekologik muvozanat, resurslardan oqilona foydalanish, mahalliy hamjamiyatlar ishtirokini ta'minlash va infratuzilmani ekologik jihatdan toza asosda rivojlantirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, ekoturizmni rivojlantirishda davlat siyosati, xususiy sektor va xalqaro tajribaning o'zni baholanadi hamda istiqbolli yo'nalishlar bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: ekoturizm, barqaror rivojlanish, tabiiy resurslar, mahalliy hamjamiyat, biosfer qo'riqxonalari, ekologik muvozanat, turizm infratuzilmasi, qishloq turizmi.

Kirish.

Hozirgi davrda turizm sohasida ekologik yondashuvlarning ahamiyati ortib bormoqda. Ayniqsa, barqaror rivojlanish maqsadlari kontekstida ekoturizm nafaqat dam olish vositasi, balki tabiatni muhofaza qilish, madaniy merosni asrash va mahalliy iqtisodiyotlarni faollashtirishning muhim yo'nalishiga aylanmoqda. O'zbekiston geoiqtisodiy jihatdan Markaziy Osiyoning muhim turistik markazlaridan biri bo'lib, boy tabiiy manzaralari, tog'li hududlari, cho'l zonalar va muhofaza etiladigan tabiiy ob'ektlari bilan ekoturizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Shu bilan birga, ekoturizm sohasini rivojlantirish orqali qishloq hududlarida yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi bandligini ta'minlash, ekologik xabardorlikni oshirish imkoniyatlari vujudga keladi. Mavzuning dolzarbligi, ayniqsa, global iqlim o'zgarishlari va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalalari kuchayib borayotgan bir sharoitda, ekologik jihatdan barqaror turizm modellarini ishlab chiqish zarurati bilan bevosita bog'liqdir.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha bir qator davlat dasturlari va qonuniy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, "Turizm to'g'risida"gi Qonun, Prezidentning 2019-yil 5-yanvardagi PQ-4095-sonli qarori (ekoturizmni qo'llab-quvvatlash bo'yicha), "Yashil makon", "Har bir oila – tadbirkor" kabi dasturlarda ekoturistik faoliyatga oid bandlar mavjud. Shunga

qaramay, amaliyotda turizmning ekologik yo'nalishi yetarlicha rivojlanmagan. Qonun hujjatlarining joylardagi ijrosi sust, infratuzilma va ekoturizm bozorini tashkil etish bo'yicha mexanizmlar noaniq. Ko'plab tabiiy ob'ektlar ekoturistik xizmatlarga tayyor emas, mahalliy aholi va xususiy sektorning jalb qilinishi cheklangan. Bu esa, mavjud salohiyatdan to'laqlik foydalanilmasligi va resurslar samaradorligini pasaytiruvchi omil bo'lib qolmoqda.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi - O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish imkoniyatlarini tahlil qilish hamda barqarorlik tamoyillariga asoslangan ekoturistik modelni ishlab chiqishga ilmiy asos yaratishdan iborat. Tadqiqotda ekologik turizm sohasining hozirgi holati, mavjud tabiiy salohiyat va infratuzilma holati baholanadi, shuningdek, mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Maqolada quyidagi vazifalarni hal qilish ko'zda tutilgan:

- O'zbekistonda ekoturizm rivojining nazariy asoslarini tahlil qilish;
- Amaldagi huquqiy-me'yoriy hujjatlarni o'rganish va ularning samaradorligini baholash;
- Ekoturizm uchun qulay hududlarni aniqlash va ularning salohiyatini baholash;
- Barqarorlik tamoyillarini ekoturizmga integratsiya qilish mexanizmlarini taklif etish;
- Mahalliy aholini jalb qilish, infratuzilmani rivojlantirish va ekologik boshqaruvni kuchaytirishga oid tavsiyalar ishlab chiqish.

Ushbu tadqiqotning obyekti sifatida O'zbekiston Respublikasida ekoturizm sohasining rivojlanish jarayonlari, uni tartibga soluvchi huquqiy-me'yoriy bazalar, infratuzilmaviy holat hamda barqarorlik tamoyillarining amaliy qo'llanilishi olinadi.

Tadqiqot predmetini esa mamlakatda mavjud tabiiy-geografik imkoniyatlardan samarali foydalanish, ekoturistik xizmatlar ko'rsatish mexanizmlari, mahalliy hamjamiyatlarning ishtirokini kuchaytirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash asosida ekoturizmni barqaror rivojlantirish yo'llari tashkil etadi. Shuningdek, ekoturizm orqali qishloq hududlarida bandlikni oshirish, turizmga oid infratuzilmani ekologik mezonlarga asoslangan holda takomillashtirish ham ushbu tadqiqot doirasida o'rganiladi.

Ekoturizm - bu atrof-muhitga zarar yetkazmasdan, tabiiy va madaniy resurslardan barqaror foydalanish asosida sayohat qilishni anglatadi. U an'anaviy turizmga nisbatan chuqurroq ekologik va ijtimoiy maqsadlarni o'z ichiga oladi. Ekoturizmning asosiy tamoyillari - bu tabiiy resurslarni muhofaza qilish, mahalliy hamjamiyatlar manfaatlarini hisobga olish va turistlarda ekologik xabardorlikni shakllantirishdir.

Ekoturizmning nazariy asoslari. Nazariy jihatdan ekoturizm barqaror rivojlanish konsepsiyasi bilan bevosita bog'liq bo'lib, turizm orqali ekologik muvozanatni saqlash, iqtisodiy daromad olish va ijtimoiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi. Bu yo'nalish XX asr oxiridan boshlab UNESCO, UNWTO, WWF kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan qo'llab-quvvatlab kelinmoqda. Ekoturizm ko'pincha ekologik jihatdan sezgir hududlarda, biosfer qo'riqxonalar, milliy bog'lar va tog'li zonalarda rivojlanadi. Uning asosida "mas'uliyatli sayohat" g'oyasi yotadi, ya'ni har bir turist o'z harakati bilan tabiatga e'tiborli bo'lishi lozim.

O'zbekistonda ekoturizm sohasining holati. O'zbekiston ekoturizmni rivojlantirish uchun tabiiy-geografik salohiyati yuqori bo'lgan davlatlardan biri sanaladi. Mamlakat hududining katta qismi tog'lar, cho'llar, daryo vodiylari, biosfer qo'riqxonalar va milliy bog'lar bilan qamrab olingan. Jumladan, Zaamin milliy bog'i, Qizilqum biosfer rezervati, Surxon davlat qo'riqxonasi kabi tabiiy ob'ektlar ekoturistik sayohatlar uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

So'nggi yillarda davlat tomonidan qator huquqiy va tashkiliy choralar ko'rilmogda. "2022–2026-yillarda turizmni rivojlantirish strategiyasi", "Yashil makon" loyihasi va "Ekoturizmni qo'llab-quvvatlash bo'yicha qarorlar" bu sohaga bo'lgan e'tiborni ko'rsatadi. Shu bilan birga, xususiy sektorning ishtiroki ortib borayotganiga qaramay, ekoturistik infratuzilma, ekologik xizmatlar sifati, kadrlar salohiyati va marketing strategiyalarida hanuz muayyan muammolar mavjud. Shu bois, ekoturizm sohasi hali to'liq shakllanmagan, lekin yuqori salohiyatli rivojlanish bosqichida deb baholash mumkin.

O'zbekistonda ekoturizm salohiyatiga qaramay, uning rivojlanishida bir qator tizimli muammolar mavjud. Birinchidan, ekologik infratuzilmaning yetishmasligi, ayniqsa tog'li va chekka hududlarda transport, xizmatlar va axborot vositalarining zaifligi seziladi. Ikkinchidan, mahalliy aholi va xususiy sektor vakillarining ekologik savodxonligi va motivatsiyasi past darajada. Bundan tashqari, marketing strategiyalarining yetarli darajada ishlab chiqilmagani va ekologik standartlarning amaliyotda qo'llanilmasligi ham to'siqlardan hisoblanadi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Ekoturizmda barqarorlik tamoyillarini integratsiyalash tabiiy muhitni saqlash va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston sharoitida bu tamoyillarni amaliyotga tatbiq etish — ekologik toza infratuzilma qurish, mahalliy aholini jalb qilish, va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali amalga oshiriladi. Shuningdek, ekologik ta'lim va xabardorlikni oshirish orqali turistlar va xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning mas'uliyatini kuchaytirish mumkin. Bu esa ekoturizmni barqaror rivojlantirishga zamin yaratadi.

Xulosa va takliflar. Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha muhim salohiyat mavjud bo'lsa-da, mavjud imkoniyatlardan to'laqonli foydalanish uchun tizimli yondashuv zarur. Ekoturizmning rivojlanishi faqat turizm sektori doirasida emas, balki ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlik tamoyillari bilan bevosita bog'liq. Bu yo'nalishda davlat siyosatini yanada kuchaytirish, xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish va mahalliy aholini faol jalb qilish dolzarb masalalardan biridir.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Ekoturizm infratuzilmasini ekologik mezonlarga asoslangan holda rivojlantirish;
- Mahalliy aholini tayyorlash va ular ishtirokidagi kichik loyihalarni qo'llab-quvvatlash;
- Tabiiy ob'ektlar atrofida barqaror boshqaruv tizimini yaratish;
- Ekologik ta'limni kuchaytirish va axborot-resurs markazlarini tashkil etish;
- Ekoturizmga oid yagona raqamli platformani ishlab chiqish.
- Shu orqali ekoturizm O'zbekiston iqtisodiyotida muhim tarmoq sifatida shakllanishi va xalqaro bozorlarda raqobatbardosh ekoturistik yo'nalishga aylanishi mumkin.

References:

- Kotler, P., Bowen, J., & Makens, J. (2014). *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pearson Education.
- Buttle, F., & Maklan, S. (2019). *Customer Relationship Management: Concepts and Technologies*. Routledge.
- Peppers, D., & Rogers, M. (2016). *Managing Customer Relationships: A Strategic Framework*. John Wiley & Sons.
- O'zbekiston Respublikasi Turizm va Sport Vazirligi. (2022). O'zbekiston Respublikasida turizm rivojlanishining istiqbollari.
- Sigala, M., Christou, E., & Gretzel, U. (2012). *Social Media in Travel, Tourism and Hospitality: Theory, Practice and Cases*. Ashgate Publishing.
- Yakubovich, R. H. (2024). QO 'QON SHAHAR TURIZMI RIVOJLANISHIDA HUNARMANDCHILIKNING AHAMIYATI. Kokand University Research Base, 668-671.
- Hamidjon Rasulov. (2023). SIYOSIY MOJAROLARNING TURIZMGA TA'SIRI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9(9), 147–150. <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.857>
- Xudoberganov, Q. (2024). KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MILLIY IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA HUKUMATNING SOHA RIVOJIGA OID CHORA-TADBIRLARI. University Research Base, 352–354. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/530>
- Xudoberganov, Q., & Turg'unbayeva, M. (2025). SAMARQANDDAGI BUYUK IPAK YO'LI TURIZM MARKAZI: YANGI INFRATUZILMA VA XALQARO SAYYOHLIK

OQIMI. University Research Base, 104–107. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/830>

Xudoberganov, Q. (2024). QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOTNING BARQARORLIGINI OSHIRISH. University Research Base, 355–360. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/531>